

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»

Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, 65009, Тел. (048) 719-88-01, факс (0482) 63-97-64
E-mail: chancellery@ouua.edu.ua, код ЄДРПОУ 20933314

Від 09.10.21 № 1438-3

На № _____ від _____

В.о. Голови Вищої ради правосуддя
Маловацькому О. В.

Вища Рада Правосуддя
04050 м. Київ, вул. Студентська, 12-А

Шановний Олексію Володимировичу!

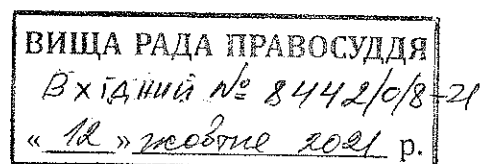
На Ваш запит від 09.09.2021р. № 26082/0/9-21 щодо Щорічної доповіді «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», надсилаємо пропозиції за результатами ознайомлення з Щорічною доповіддю за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», затвердженої Рішенням Вищої ради правосуддя від 05 серпня 2021 року №1797/0/15-21, підготовлені науковцями кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія».

Додаток:

1. Пропозиції підготовлені науковцями кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» - на 6 арк.

З повагою
ректор,
професор

В.Є. Загородній

ПРОПОЗИЦІЇ

за результатами ознайомлення з Щорічною доповіддю за 2020 рік

«Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні»,

затвердженої Рішенням Вищої ради правосуддя

від 05 серпня 2021 р. №1797/0/15-21

До Національного університету «Одеська юридична академія» надійшов запит від Вищої ради правосуддя (лист від 09.09.2021 №26082/0/9-21) щодо надання пропозицій стосовно питань, порушених у Щорічній доповіді за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», затвердженої Рішенням Вищої ради правосуддя від 05 серпня 2021 року №1797/0/15-21 (далі - Щорічна доповідь).

У Щорічній доповіді висвітлено широкий спектр питань, які вплинули у 2020 році на стан суддівської незалежності. Вища рада правосуддя відносить до них, зокрема, законодавчі зміни у сфері системи правосуддя, охорону судів та безпеку суддів, суддівську освіту, дисциплінарну процедуру щодо суддів, виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини, що стосуються питань, пов'язаних із незалежністю та неупередженістю судової влади, пандемію гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та інші чинники.

Україна тривалий час перебуває у стані реформування судової влади, системи судоустрою та суміжних правових інститутів, декларуючи такі реформи важливим напрямом розвитку правової держави. Судова влада є частиною державної влади; у зв'язку з цим ефективність її організації та діяльності є невід'ємною складовою якості та ефективності функціонування держави загалом.

В умовах надзвичайної уваги суспільства до судової реформи, законодавчих змін, оновлення підходів до функціонування системи правосуддя, загострення проблем фінансування судової влади, кадрової

нестачі в судах діяльність Вищої ради правосуддя щодо аналізу стану незалежності суддів в Україні є необхідною задля з'ясування об'єктивної ситуації в цій сфері, розробки подальших заходів вдосконалення гарантій незалежності суддів.

У сучасній правовій науці науковий дискурс стосується переважно характеристики етапів реформування та необхідності подальшої трансформації сфери судочинства і судоустрою. Проте на сучасному етапі реформування вбачається, що доцільніше вивчати зміст конкретних кроків, які пропонуються задля досягнення стратегічної мети з точки зору їх відповідності міжнародним стандартам у цій сфері та прикладів застосування в зарубіжних країнах, а також надавати об'єктивну оцінку вже запроваджених механізмів на предмет їх ефективності.

Незалежні судді, присяжні, які сумлінно ставляться до покладених на них обов'язків, висококваліфікований апарат суду, законні та обґрунтовані судові рішення є відображенням належного стану здійснення правосуддя. Відображенням ефективності функціонування судової системи є практична дія принципів верховенства права та законності в усіх видах судочинства, конкретні кількісні та якісні показники розгляду справ у судах, стан дотримання гарантій незалежності суддів. Для досягнення такого стану справ у судовій владі необхідно не лише розробити, але й втілити у життя комплекс заходів, орієнтованих на створення умов, що дозволяють ефективно здійснювати правосуддя. Зокрема, державна політика у цій сфері має передбачати національні механізми координації органів судової влади, які б відповідали найвищим міжнародним стандартам; відповідні ресурси, які б були достатніми для того, щоби судова влада могла виконувати свою місію згідно її основним цінностям.

Значення Щорічної доповіді, яка за своєю сутністю є моніторингом виявлених проблем та отриманих здобутків за досліджуваний період, полягає, насамперед, у тому, що від об'єктивності, повноти та достовірності

викладених даних залежить визначення напрямків подальшого вдосконалення у сфері забезпечення суддівської незалежності.

За результатами ознайомлення з Щорічною доповіддю доцільно висловити окремі пропозиції.

1. Незалежність суддів не можна уявити як при залежному становищі суддів, так і судової влади загалом. П.1.4 Щорічної доповіді стосується фактів втручання у діяльність Вищої ради правосуддя - отже, містить положення, які виходять за межі суто поняття «незалежність суддів». Водночас висвітлення проблем діяльності Вищої ради правосуддя є абсолютно правильним, адже стосується забезпечення незалежності суддів.

У Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 р.р. окреслено проблему неефективності системи фінансового, матеріально-технічного та соціального забезпечення *гарантій незалежності судової влади* (п.3), також вказується на необхідність *забезпечення інституційної самостійності та транспарентності* Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (п. 4.2.1), і т.і. Таким чином, Щорічна доповідь має стосуватися не лише питань незалежності суддів, але й гарантій незалежності у діяльності органів, які забезпечують виконання судовою владою покладених на неї завдань. На теперішній час у Щорічній доповіді не вбачається *системного аналізу* питань, чи відбувалися тиск та незаконні заходи впливу на членів Ради суддів, працівників Державної судової адміністрації України, Служби судової охорони, Національної школи суддів України, та чи мали такі факти значення для забезпечення незалежності суддів?

Виходячи з кола проблем, розгляд яких дозволяє здійснити комплексний аналіз стану незалежності, Щорічна доповідь має мати назву «Про стан забезпечення незалежності *судової влади* в Україні» та висвітлювати також проблеми незалежності у діяльності органів

інфраструктури судової влади, проте зазначене потребує внесення змін до п.7 ч.1 ст. 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

2. Визначення ролі Вищої ради правосуддя як органу, відповідального за формування судової політики, є важливою передумовою подальшого розвитку судової влади.

Діяльність Вищої ради правосуддя з розвитку законодавства висвітлено у розділі I Щорічної доповіді. Водночас питання законодавчого закріплення у Регламенті Верховної Ради України процедури розгляду висновків Вищої ради правосуддя, наділення Вищої ради правосуддя правом законодавчої ініціативи у сфері діяльності судової влади все ще залишаються невирішеними, що вимагає подальших зусиль у зазначеному напрямі. Такі кроки безпосередньо пов'язані із посиленням незалежності судової влади.

3. П. 1.2.7 Щорічної доповіді присвячено законодавчому врегулюванню особливостей реалізації Національним агентством з питань запобігання корупції (далі - НАЗК) повноважень стосовно суддів, окреслює проблемні аспекти здійснення НАЗК повної перевірки декларацій та моніторингу способу життя судді з точки зору дотримання гарантій незалежності суддів. Слід підтримати порушені Вищою радою правосуддя питання вдосконалення антикорупційного законодавства щодо суддів та регламентацію процедури проведення перевірок та моніторингу у напрямі усунення потенційних ризиків тиску, впливу, втручання у діяльність суддів. У зв'язку з цим доцільно висловити й наступну пропозицію.

Відповідно до частини 6 статті 12 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII, НАЗК у випадках виявлення порушення вимог цього Закону щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, захисту викривачів або іншого порушення Закону України «Про

запобігання корупції» вносить керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності. Проте припис НАЗК не вноситься з питань, які безпосередньо стосуються здійснення суддею правосуддя, а також припис не вноситься у разі виявлення порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності судді. Про виявлення таких порушень НАЗК інформує Вищу раду правосуддя, яка відповідно до наданих законом повноважень вирішує питання про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку.

Водночас на законодавчому рівні залишається невизначеними форма і порядок такого інформування. Виникає обґрунтоване запитання щодо *особливостей розмежування* між таким інформуванням та вимогами статті 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року №1402-VIII зі змінами та доповненнями, якою чітко визначено суб'єктів та порядок звернення з дисциплінарною скаргою щодо дисциплінарного проступку судді.

4. Високо оцінюючи аналітичну діяльність Вищої ради правосуддя, структуру Щорічної доповіді та зміст питань, які в ній досліджено, можна висловити пропозицію на майбутнє, щоби архітектоніка документу формувалася із урахуванням основних напрямків розвитку системи правосуддя, визначених Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 рр., у частині, що стосується незалежності судової влади. Моніторинг ефективності реалізації положень Стратегії має визначатися на підставі об'єктивних, актуальних та вимірювальних показників, у тому числі відображених у Щорічній доповіді.

Надані пропозиції спрямовані на подальшу діяльність розробку заходів, які спрямовані на усунення причин та умов порушення гарантій незалежності суддів, вирішення проблем у цій сфері.

Пропозиції підготовлено завідувачем кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури, д.ю.н., професором Бакаяною Н.М., та обговорено на засіданні кафедри (протокол №3 від 30.09.2021 р.).

Завідувач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Н. М. Бакаянова